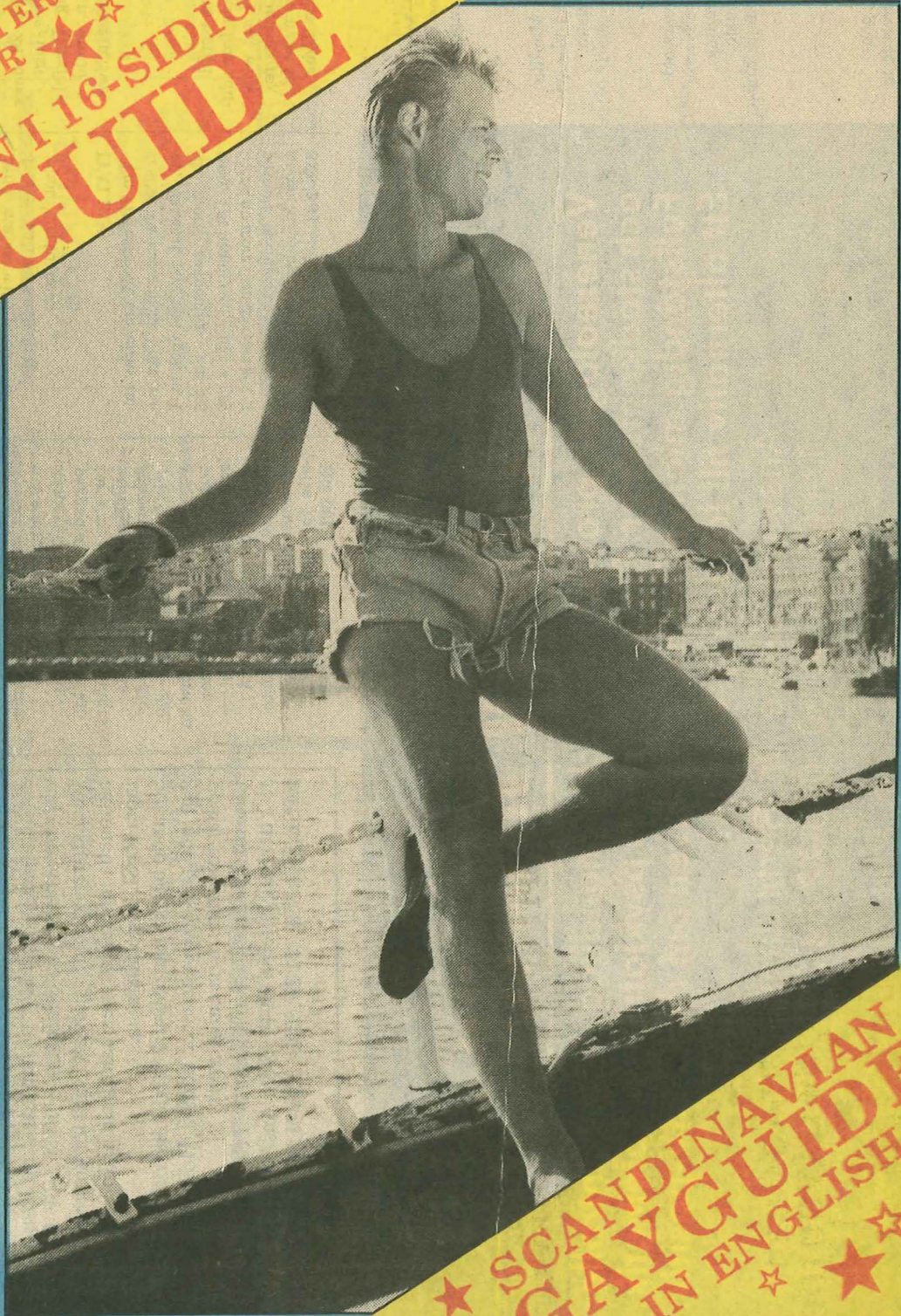

REPORTER

POLITIK & DEBATT & KULTUR & NÖJEN

☆
PRISHÖJT
DUBBELNUMMER
☆ 25 KRONOR ☆
ALLT OM ☆
SOMMAREN I 16-SIDIG
GAYGUIDE

☆ SCANDINAVIAN
GAYGUIDE
IN ENGLISH ☆ ☆

188-06 Nr 6/7 Juni/Juli 88 Pris: Sv 25:- inkl moms. No/Dk 26:- fi 17:50 Isl 150:-

SMITTAR

AIDS
I TIDEN

Foto:Pressens Bild

Den 12 Juni bryter aidskonferensen loss i Stockholm. Den svenska regeringen kommer ta tillfället i akt att berätta om den svensk aids-politiken. Den berättelsen kommer att handla om en "svensk modell" som har slagit väl ut. Berättelsen kommer inte att handla om att homo- och bisexuella i en oroväckande utsträckning undviker sjukvården. Den kommer heller inte berätta om att i Sverige går kampen för folkhälsan före rättsäkerhet för individer, vare sig denna kampen är särdeles effektiv eller ej.

Vad har hänt?

Reporter har gjort en form av "gallup-undersökning" av de stämningar som följt aids i spåren. Kanske kan denna historieskrivning förklara varför det homosexuella samhället befinner sig i konflikt med den "svenska modellens" aidspolitik. Kanske kan vi förklara lite om hur olika grupper tycker och tänker i Sverige idag och vilka idéer det är som härskar.

En sak är säker, vare sig det gäller Sverige eller något annat land, kampen mot aids är politisk. Djupt politisk. Och kampen mot aids har gynnat många grupper, och missgynnat andra. En annan sak är ännu mer säker - framtidens forskare kommer att kunna följa hur ett demokratiskt och liberalt samhälle reagerar på aids och hur den fria massmedia fungerar i en krissituation.

Vår redogörelse är svensk och framför allt är den stockholmsk.

Redan under slutet av 70-talet börjar rapporter om Gay Bowel Syndrome dyka upp i utländsk gaypressen. Ett ökat antal könssjukdomar oroar läkare, som riktar in sig på gaykillar. I Sverige är det Charles Håkansson i Göteborg och Geo von Krogh i Stockholm som börjar jobba med att testa bögar på RFSL och i Stockholm på saunan Viking.

1980 skriver Revolt några få artiklar om könssjukdomarna. En stor Hepatit A-epidemi dyker upp i Stockholm bland homosexuella. Statens Bakteriologiska Laboratorium, SBL, blir inkopplad. En mer permanent koll av bögars hälsa började planeras av RFSL och läkare knutna till organisationen. SBL och Margareta Böttiger blir också inkopplade.

RFSL får kontakt med SBL genom en JO-anmälan mot laboratoriet. Anmälda gäller registrering med gruppstillhörighet - H för homosexuell - av inkomna patienter med könssjukdomar.

RFSL:s Läkargrupp arbetade utan lokaler fram till i november 1982. Då får de plats på könspolikliniken på Södersjukhuset.

Redan tidigare, i augusti 1982 dyker det första misstänkta aids-fallet upp i Stockholm. Linda Morfeldt-Månsson tar emot en man på Roslagstull med förstörade lymfkörtlar. Och i april 1982 kan Revolt rapportera om underliga sjukdomar i USA som bara tycks drabba bögar.

Med Venhälsan blir det möjligt att arbeta effektivare för att spåra sjukdomar hos bögar i Stockholmsområdet.

Under hösten tillsätter Socialstyrelsen en första expertgrupp, bestående av läkare, kring den nya sjukdomen aids.

RFSL gör i december sin första sammanställning av åtgärder som de anser behövs för att stoppa smittspridning av aids och amöbor. Dessa rekommendationer sänds ut till lokalföreningarna vid årskiftet.

1983

I januari uppvaktar RFSL Socialstyrelsen och socialdepartementet (11/2). Gertrud Sigurdsen, Lennart Rinder (socialdepartementet) och Margareta Böttiger (SBL) är med vid mötet. Man diskuterar informationsinsatser till homosexuella, forskning, referensgrupp i aids-frågor, stöd till Venhälsan och gratis hepatit-B vaccin. Gertrud Sigurdsen säger att inga pengar finns.

RFSL uppmanar homosexuella att inte lämna blod.

I mars görs aids anmälningspliktig för läkare enligt socialstyrelsens föreskrifter.

I april ger Revolt ut ett första nummer om sjukdomen aids. En specialbilaga där Venhälsodoktorer och RFSLs Sten Pettersson säger att "homosexuella troligen inte skulle vara

en speciell riskgrupp, om vi kunde leva öppet och ha haft kontakter efter fritt val". Kraven från Sten Pettersson är att Venhälsorna sprids ut i landet, att sjukvårdspersonal utbildas om homosexualitet, att samhället skata ansvar för bögars hälsa.

Kjell Nyman och Anders Karlsson från RFSLs Läkargrupp respektive Venhälsan säger att man "just nu" tror att aids orsakas av ett virus. Läkarna har talat med Viking om att ta bort lavemangssprutan, mörkrummet och ångbastun. Det sägs inte helt klart, men antyds att man ska minska antalet sexuella kontakter och att det kan vara bra att undvika mun-anal sex.

Danskarna vill inte, rapporterar Revolt, ge några rekommendationer ännu.

Den 5 april skriver Kjell Rindar till Socialdepartementet: "Trots alla alarmerande rapporter har man från svensk sida inte vidtagit särskilt omfattande åtgärder för att komma till rätta med problemen... Den nonchalanta och skandalösa inställningen från statsmakternas sida kan förbundet inte tolka på annat sätt än att frågan är ointressant så länge den "bara" drabbar homosexuella".

Läkartidningen skriver under våren (Nr 7/83) om aids i utförliga artiklar och massmedia skriver om aids som böggpest, eller "sjukdomen som framförallt drabbar homosexuella män".

RFSL ger ut en "Aids-fakta" med ett mindre ekonomiskt bidrag från Socialstyrelsen.

Pasteur-institutet i Paris berättar under våren om LAV-viruset som anses vara orsak till aids. Uppgifterna möts med skepsis.

Anders Karlsson uppmanar i Kvällsposten homosexuella att inte ge blod, att minska antalet sexkontakter, inte ha anonymt sex, undvika analsex vid tillfälliga förbindelser, sköta sin hälsa och hygien. Venhälsan har till mitten av augusti haft 550 olika besökare och för att genomgå en hälsokontroll, är väntetiden en och en halv månad.

I augusti uppvakta RFSL återigen Socialstyrelsen med krav om att en generalplan mot sjukdomen upprättas.

Under Frigörelseveckan ordnas en debatt om aids med berörda myndigheter. Vid mötet sägs, av en läkare, att samhället måste inse att sjukdomen även kan drabba heterosexuella, annars kommer det inte reagera.

RFSLs psykosociala Rådgivningen, som arbetar frivilligt, blir fastare organiserad med fast mottagningstid en gång i veckan.

I Magasin GAY intervjuas i novembernumret Geo von Krogh som säger att aids förmodligen orsakas av ett virus. "Dags för en ny gaymoral - Det är dags att sluta leka nu". Han anser också att saunorna hjälper till att

HÅKAN WREDE:

FÅ PARTNERS ÄR SÄKRARE SEX

- Jag tycker att vi har nått ut med vårt budskap på ett bra sätt, säger aidsdelegationens huvudsekreterare Håkan Wrede, ett av de tyngsta namnen i svensk aids-politik.

Han tycker att de överväganden som gjorts har varit bra och han är nöjd med både delegationens arbete och med uppläggnings av informationskampanjen.

Säkrare sex är viktigt för att minska smittspridningen, konstaterar Håkan Wrede, men säger samtidigt att begreppet kan tolkas på flera olika sätt.

- Det handlar ju om hur vi hanterar risken att bli smittad av HIV. Den tekniska lösningen är ju att använda kondom, men det finns ju också andra sätt att undvika att bli smittad, säger han och förklarar vidare:

- Man behöver ju nödvändigtvis inte hoppa i säng med vem som helst som man träffar för första gången. Att söka efter djupare och mer varaktiga relationer är definitivt också säkrare sex.

POSITIV KAMPANJ

Håkan Wrede tycker att informationskampanjen har lyckats bra med att förmedla det budskapet. Han säger också att utgångspunkten för uppläggnings av kampanjen har varit en positiv och bejakande syn på sexualiteten.

- Framför allt tycker jag att det syns i vår kampanj riktad till ungdomsgruppen. Utgångspunkten där var att förmedla att "trots att vi har HIV och aids, så måste vi ha en positiv syn på sex och samlevnadsfrågor", säger han.

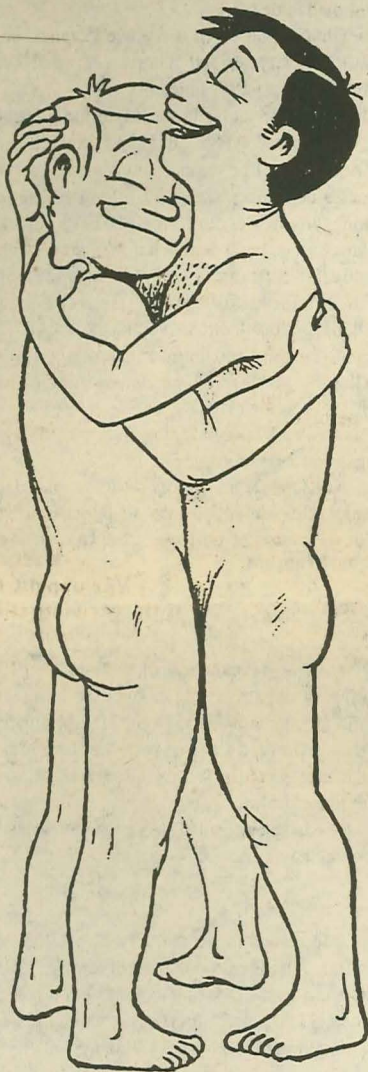
Han menar också att ungdomen i stort inte har något allvarligare riskbeteende.

- Oftast lever de i vad vi brukar kalla för seriell monogami under tiden de prövar sig fram, dvs de träffar någon som de är tillsammans med och trogna mot under en tid, sen tar det slut och så småningom träffar de en ny och så vidare, säger han. Ungdomar har oftast inte så många partners på en gång som vi vuxna kanske tror.

BETEENDET VIKTIGT

Visserligen har det riktats kritik mot att kampanjen har varit allt för tam i fråga om att bejaka sexualiteten, men Håkan Wrede tycker att kampanjen har varit välavvägd.

- Det viktigaste är ju att få till stånd en beteendeförändring mot säkrare sex hos den breda allmänheten och få dem att förstå att HIV är en sexuellt överförbar

sjukdom som kan drabba alla, säger han vidare.

Att det trots detta inte finns några beteendevetare, sexologer eller liknande personer i delegationen, förklarar han med att den skulle bli för stor och ohanterlig om man tog in mer folk.

- Dessutom var det här ju till en början framför allt en medicinsk fråga, säger han. Sen har vi ju beteendevetare och liknande med i våra referensgrupper och så knyter vi naturligtvis kontakter med personerna när vi tycker att det är nödvändigt.

FORSKNING

Han tycker att de psyko-sociala och beteendevetenskapliga frågorna är av stor vikt och pekar på att delegationen i höstas satsade 1,5 miljoner kronor för att stimulera forskningen på det här området.

- Vi fick in många intressanta projekt och efter en vetenskaplig bedömning har pengarna fördelats till ett antal projekt, säger han.

Den vetenskapliga bedömningen och inriktningen på forskningen

har dock ifrågasatts av bland andra docent Sven-Axel Månsson vid Universitetet i Lund, som ingick i bedömningspanelen.

- Jag tycker att delegationen har agerat för kortsiktigt när man fattade besluten om vilka som skulle få pengar, säger han. Visserligen är det viktigt att i sådana här kampanjer ta reda på hur de slår och om de når fram, men det är också viktigt att se forskning i ett större perspektiv - om hur frågan påverkar samhället, uppfattningen om sexualiteten och så vidare. Här menar jag att delegationen svek i sina beslut.

Av de 1,5 miljonerna gick den största delen till projekt om utvärdering av informationskampanjer och av det så kallade häktesprojektet, som behandlar injicerande narkomaner, i Malmö.

INGA NYA PENGAR

Håkan Wrede håller dock inte med om den här kritiken, men säger samtidigt att han efterlyser mer forskning inom det beteendevetenskapliga området med koppling till

HIV och aids. Några nya öronmärkta pengar blir det dock inte fråga om säger han.

- Vi trycker på och försöker uppmärksamma det här behovet genom de befintliga kanalerna som exempelvis hos DSF, Delegationen för social forskning.

Men några sådana signaler har inte DSF:s SÅke Lindgren märkt något av.

- Vi har visserligen haft samtal med aidsdelegationen och var med när de 1,5 miljoner kronor skulle fördelas, men något utöver det vet jag ingenting om, säger han.

Dessutom tycker Lindgren att det borde vara aidsdelegationens uppgift att puffa för den här sortens forskning, om de tycker att det finns behov av detta.

- Delegationen för Social Forskning har till uppgift att göra vetenskapliga bedömningar på inkomna forskningsansökningar och att sedan fördela pengar. Forskningen i övrigt borde initieras av Universitetet, tycker han.

RFSL KRITIK

RFSL har under årens lopp varit mycket kritiska mot delegationens arbete och det tycker Håkan Wrede bara är naturligt.

- Det är ju deras uppgift att reagera när de tycker att deras intressen inte har blivit tillgodosedda, säger han.

Bland annat har kritiken gällt informationskampanjens uppläggning och då bristen på information riktad till homo- och bisexuella män. Håkan Wrede menar dock att kampanjen visst har varit riktad också till den gruppen, även om det inte har inneburit att kampanjen har präglats av att homosexuella parförhållanden speglats i bild.

ALLMÄNHETEN VIKTIGAST

- Vi gjorde den avvägningen att det var viktigast att rikta sig först till den breda allmänheten och få dem att förstå att HIV och aids kan drabba alla, säger han. Dessutom ville vi undvika att ytterligare spä på risken för utstötning och diskriminering av de här grupperna - vilket kunde ha blivit fallet om vi gått ut och sagt "titta, det är de och de som smittas av HIV."

Dessutom menar han att den homo- och bisexuella gruppen har nåtts av information från andra håll och därför inte var i akut behov av mer.

Håkan Wrede är alltså nöjd med kampanjens inriktning och dess budskap och tycker sig också ha bevis för att budskapet har gått hem.

- I våra undersökningar kan vi se att budskapet har nått fram och så har testningen ökat väsentligt i samband med de olika kampanjerna, säger han.

SVENSK AIDSP

"ET DEM

- Uppmjukningen av sekretessen och det utökade tvånget mot framför allt narkomanerna, är ett farligt inslag i den svenska aidspolitiken, säger Benny Henriksen, i en nyskriven kritisk analys av den svenska aidspolitiken.

I en 36-sidig rapport presenterar Benny Henriksen, direktör för Institutet för Sociala studier, en kritisk granskning av den svenska aidspolitiken under 80-talet. Granskningen är gjord på uppdrag av det tyska Socialforskningsinstitutet i Berlin. Han har också inbjudits att skriva en liknande rapport åt det Danska centret för mänskliga rättigheter. Att just Benny Henriksen har tillfrågats för det här jobbet, tror han beror på att det inte är så många här i landet som ägnar sig åt policyfrågor inom det här området.

MINSKAD INTEGRITET

I sin rapport är han kritisk mot framför allt två företeelser i den svenska aids-politiken.

- Det kanske allvarligaste är det att man med hänvisning till HIV och aids har börjat tumma på grundläggande demokratiska fri- och rättigheter här i landet, säger han och pekar på det utökade tvånget mot vuxna - framför allt narkomaner - och uppluckringen av sekreteslagarna inom sjuk- och socialvården.

Skyddet för individernas personliga integritet har definitivt minskat genom beslutet om möjlighet till sekretessgenombrott i samband med HIV, säger han.

BRUTNA TRADITIONER

Benny Henriksen menar att regering och aidsdelegation med sin nuvarande aidspolitik har brutit med många traditioner och höga ideal i svensk politik och inom svensk socialdemokrati. Han tycker att regeringen har valt att ge efter för de så kallade högerkrafterna, stället för att ta politisk strid för grundläggande värderingar i samhället. Men det här visar också på ett traditionellt socialdemokratiskt dilemma, säger han.

- Socialdemokraterna är av tradition ett mycket pragmatiskt parti och i politiskt känsliga frågor gäller det att se vad som är politiskt gångbart eller ej. Att hitta den väg som man tror skapar minsta möjliga politiska problem, konstaterar han.

För att ytterligare förtydliga det socialdemokratiska trendbrottet, påminner han i sin rapport om att Olof Palme i ett vägvisande tal vid socialdemokraternas partikongress

POLITIK

T H O T M O T M O K R A T I N "

1978, klart tog avstånd från tvånget mot vuxna inom missbrukarvården. Då sa Palme bland annat:

- Det är dags att en gång för alla rensa ut dessa klasslagar ur vårt rättssystem.

TVÅNGET ÅTER

Henriksson konstaterar att när det nu, knappt tio år senare, reses krav på att göra något radikalt mot framför allt missbrukarna, ger regeringen vika för dessa yttringar, utan större samvetsqual, och skyller på aids när man åter ökar

han i sin rapport kallar för avhomosexualiseringen av informationskampanjen.

- Aidsdelegationen har i sin iver att göra aids till något som berör alla, i stort sett tvättat bort allt vad riskutsatta grupper heter från kampanjen.

Han menar att delegationen ville ha en "ren" kampanj som riktade sig till den breda allmänheten.

- Budskapet skulle vara att aids angår alla - och det är väl i och för sig riktigt, säger han. Men felet man gör och har gjort i annonskampanjen är att man inte inklu-

talet, säger Benny Henriksson. Det var då omöjligt, enligt annonsmakarna, att rikta sig till både svarta och vita på en gång.

BLANDAT BUDSKAP

Han menar att det här är förlagade och fördomsfulla idéer och pekar samtidigt på att andra vösländer har lyckats mycket väl med att föra ut ett "blandat" budskap. Det närmsta exemplet är väl den danska kampanjen med Sanna Salomonsen och Anne Linnets video i spetsen.

- Jag tror att både reklamakarna och delegationen underskattar den svenska allmänhetens tolerans och inlevelseförmåga och lyssnar i stället på moralisterna i samhället, säger Henriksson. Dessutom kan jag inte förstå annat än att det finns en utbredd homofobi och okunskap om de riskutsatta gruppernas situation i både delegationen och inte minst hos Ted Bates.

SNÄV SEXSYN

Benny Henriksson tycker också att det är allvarligt att kampanjen oftast förmedlar en snäv och rent av nymoralistisk syn på sex. Också här menar han att man kan se ett trendbrott inom svensk politik.

- Sverige är känt för att ha en bra och vettig sexualupplysning. Till skillnad från många andra länder har vi accepterat att människor vill ha sex med varandra och den svenska modellen har skjutit in sig mot oönskade graviditeter, säger han. Nu i samband med HIV har den linjen brutits och myndigheterna pratar om avhållsamhet, få partners och monogama varaktiga förhållanden.

Ytterligare kritik riktar han mot att delegationen fortfarande hävdar att den allvarligaste risken i samband med HIV och aids, är att ha flera olika partners.

- Att man konsekvent vägrar att befatta sig med säkrare sex, tycker jag är skrämmande. Idag råder det ju inga tvivel om att sextekniken är av avgörande betydelse för smittriken, ändå framhårdar delegationen.

SÄKRARE SEX

Benny Henriksson säger att skiljelinjen i svensk aidspolitik kan sägas stå just i begreppet säkrare sex.

- På ena sidan står förespråkarna och de som vill bejaka sexualitetens möjligheter och som vill förändra riskfyllda beteenden med hjälp av positiva förebilder och råd. På den andra sidan står de sexfientliga som inte vill höra talas om sexuella möjligheter och säkrare tekniker. De vill naturligtvis också förändra våra beteenden, men de vill göra det genom att, med moraliska undertoner, plädara för monogami eller för stadigvarande partners.

derar homosexuella och andra riskutsatta grupper i den breda allmänheten.

- Annonsmaterialet riktar sig nästan uteslutande till heterosexuella par och de riskutsatta grupperna syns överhuvudtaget inte. Hur ska de då kunna känna sig berörda och kunna nås av informationen, undrar han vidare.

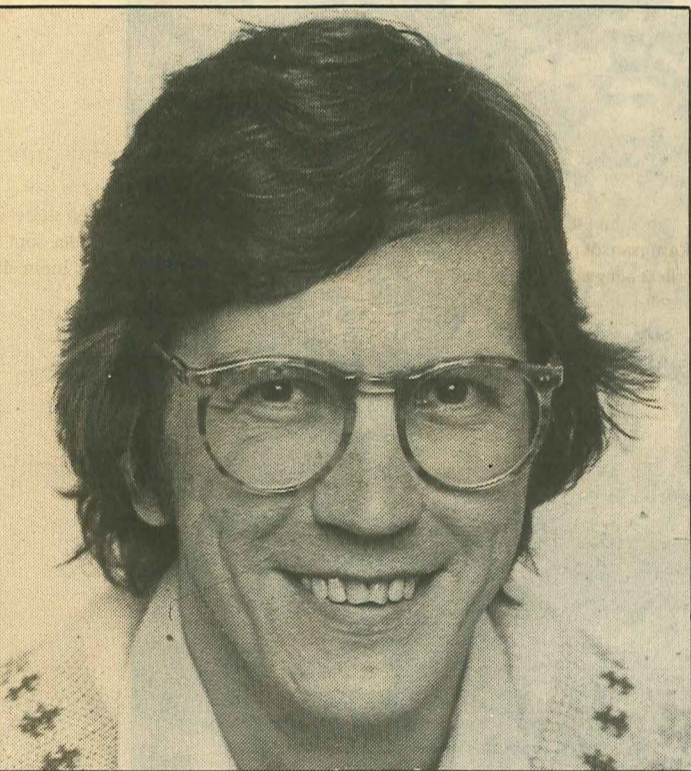
MEDVETET VAL

Delegationen har alltid försvarat sig med att man valt den här inriktningen på kampanjen för att inte peka ut vissa grupper som syndabockar i den här epidemin. Det är dock ett resonemang som Henriksson helt avvisar.

- De har valt den här inriktningen trots att de riskutsatta gruppernas egna organisationer, som exempelvis RFSL, ständigt har upprepat att det inte är en bra väg.

Annonnsbyrån Ted Bates har å sin sida försvarat inriktningen med att budskapet inte skulle nå fram till exempelvis unga heterosexuella om det var utformat för att rikta sig till både hetero- homo - och bisexuella på samma gång.

- Det här är idéer som styrde informationsutbudet i USA på 50-

möjligheten till tvång mot vuxna i det svenska rättssystemet.

- Jag antar att de rädda för vilka politiska konsekvenser det skulle få om de, så att säga, inte gjorde något konkret - uppenbarligen är det mer politiskt gångbart att tumma på demokratiska fri- och rättigheter, än att stå upp och slåss för dem.

Han pekar i sin rapport också på problemen som följt på att man klassificerat aids som en venerisk sjukdom 1985, därmed faller nu HIV och aids under smittskyddslagen.

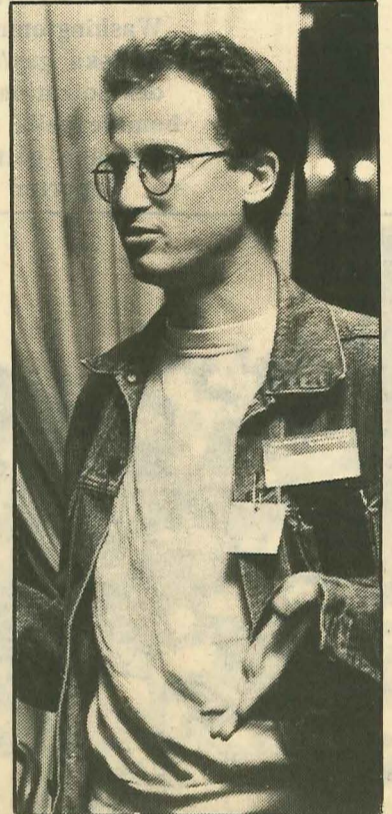
- Lagen föreskriver registrering och ger stora möjligheter till tvångsin-gripanden på ganska godtyckliga grunder, säger han. Och även om lagen i dag används med måtta, är det många som med rätta är oroliga för vad som kommer att hända om spridningen av epidemin tycks öka eller om det politiska klimaret skulle förändras.

"REN" KAMPANJ

Det andra området som Benny Henriksson är mycket kritisk till är uppläggningsen och budskapet i den stora informationskampanjen. Bland annat är han kritisk till vad

RFSL OM BRÅKEN: VÅR UPPGIFT ATT TA STRID

- Jag tycker att tiden har visat att våra ställningstaganden har varit riktiga, säger Hasse Ytterberg, RFSL:s nye ordförande, om förbundets understundom omdiskuterade linje i aids-frågan.

RFSL har under årens lopp ktitiserats för att ha varit allt för politiserande och diplomatiska i sin hållning gentemot statsmakterna. Kritiken har kommit både utifrån, bland annat från aidsdelegationens tjänstemän, och innifrån den egna organisationen.

Hasse Ytterberg, nyvald förbundsordförande i RFSL och gammal "räv" i aids-sammanhang, säger att förbundet varit överens om linjen i arbetet.

PRÖVAT ALLA VÅGAR

- Vår uppgift är och har alltid varit att tillvarata homo- och bisexuellas intressen, säger han. Konfrontation är givetvis inget självändamål i den kampen. Men när det i bland har gått så långt, har alla andra möjligheter redan tömts ut.

Hasse Ytterberg förklarar att det bakom ett hårt utspel ligger en lång process av samtal, överläggningar och sammanträden. Men när inte RFSL har fått gehör för sina åsikter och ståndpunkter genom detta, återstår det bara att ta ytterligare ett steg menar han.

INGEN GISSLAN

- Vi har hela tiden bedrivit vårt arbete i aidsfrågan utifrån sakliga grunder och för att tillvarata våra medlemmars intressen och rättigheter, säger han. RFSL:s uppgift är definitivt inte att vara någon slags gisslan åt aidsdelegationen för att de skall känna att de har ryggen fri, slår Hasse Ytterberg fast.

Han säger också att RFSL:s linje visserligen har stött på en viss kritik, men att det är viktigt att komma ihåg att den också har rönt en stor uppskattning.

- RFSL är en demokratisk folkrörelse och hade medlemmarna inte tyckt om förbundets linje i den här frågan, hade förbundsstyrelsen blivit avsatt för länge sedan, säger han.

FÖRVRÄNGD BILD

Testningen var den fråga som, via massmedia, förde ut meningsmotsättningarna mellan RFSL och statsmak-

terna till allmänheten. Men det var en förvrängd bild som presenterades, menar Hasse Ytterberg.

- Frågan inte bara fördes ut, den förvrängdes också utav massmedia, säger han. Efter det var det svårt, för att inte säga omöjligt, att reda ut vad vi egentligen stod i testningsfrågan.

Massmedia var helt enkelt inte intresserad av den vinklingen på frågan, konstaterar han.

Myndigheterna var dock hela tiden införstådda med vad RFSL tyckte om testningen, men inte heller de var intresserade av att en nyanserad bild kom ut till allmänheten.

VACKRA ORD

Kritiken mot aidsdelegationen och regeringen har ingalunda tystnat.

Hasse Ytterberg sammanfattar den officiella linjen i aidspolitiken med att den enbart består av vackra ord.

- Glappet mellan vad man säger och vad man gör, är det mest iögonfallande, tycker han. Det pratas mycket om respekt, förståelse och hänsyn, samtidigt som man i handling genomdriver den ena repressiva åtgärdeb efter den andra och instiftar verkninglösa lagar.

Dessutom tycker han att det är oroväckande att se hur inkompetenta man är när det gäller att utforma information och utbildning som verkligen leder någonstans.

- Med det man hitintills har presterat får vi ingen beteen- deförändring och verklig kunskap om säkrare sex, konstaterar Hasse Ytterberg.

Av: Stefan Svarrer